

МЕТОДИ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО СЕКТОРА НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

ПРОХОРОВА Марина Едуардівна

Кандидат економічних наук, доцент,
Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету

БОГДАНЕНКО Ольга Олегівна

бакалавр спеціальності «Міжнародні економічні відносини»,
Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету

Стаття присвячена проблемам залучення іноземних інвестицій у приймаючу країну, а також висвітленню та обґрунтуванню методів оцінювання впливу іноземного сектора на економіку цієї країни.

Ключові слова: *інвестиції, іноземний капітал, країна-реципієнт, прямі іноземні інвестиції.*

Вступ. Нині постає питання про досягнення стабільного економічного розвитку країн. Це привертає увагу як науковців, так і населення країни. Найбільше уваги приділяється саме питанню знаходження факторів економічного зростання. В сучасному світі можна виділити два фактори, що відбиваються на економічному зростанні: повнота та своєчасність інформації, яка посідає панівне місце серед факторів розвитку, та інвестиційна діяльність, що зумовлює прогрес будь-якої економіки. Отже, країни не можуть втрачати іноземні інвестиційні джерела, які допомагають підвищити темпи економічного зростання. Це передусім стосується країн, що розвиваються, і, зокрема, України. Головним питанням залишається визначення наслідків присутності іноземного сектору в економіці країни.

Ступінь розробленості проблематики. Питання оцінювання впливу іноземного сектора на економіку країни розглядали такі вчені, як Балацький Є., Гуткевич С., Жамлдінов Р., Павліченко Р. Але це питання все одно залишається відкритим і не повністю вивченим. Саме це зумовлює актуальність цієї статті.

Мета та завдання статті: визначити позитивний і негативний вплив іноземного сектора на економіку країни-реципієнта; зробити аналіз впливу іноземного сектора на економіку інших країн; розглянути підходи до оцінки впливу іноземного сектора на економічний розвиток країни.

Викладення основного матеріалу. Якщо іноземні інвестиції спрямувати у виробництво, то при підвищенні технічного рівня підприємства, оновленні застарілого устаткування, застосуванні нових технологій вони можуть підвищити ефективність виробництва і розширити ринки збуту. Ці інвестиції можна спрямувати також на поліпшення організації виробництва, його менеджмент, на поглиблення маркетингових досліджень, розробку стратегій тощо.

Отримавши іноземні інвестиції, одна галузь промисловості у ході виробництва буде активно співпрацювати з іншими галузями, залучати нову робочу силу. Це призводить до зростання економіки країни-реципієнта в цілому.

Якщо ж розглядати залучення іноземних інвестицій до фірми, яка орієнтує своє виробництво на експорт, то одразу у країни-реципієнта збільшаться доходи від реалізації експортної продукції, що, в свою чергу, позитивно позначиться на платіжному балансі країни. Значною перевагою є також сплата податків до приймаючої країни, що в свою чергу, збільшує прибутки до бюджету країни, з якої пізніше люди отримають заробітну плату і соціальні виплати. Борщевський В.В. зобразив цей ефект схематично:

Рис.1 Мультиплікація економічного ефекту від здійснення інвестицій [4]

Як приклад позитивного впливу іноземного сектора на національну економіку можна взяти країни Східної і Центральної Європи. Закордонний капітал є найбільш вагомим ресурсом у економіці східноєвропейських країн. Прямі іноземні інвестиції є основним джерелом фінансування капіталовкладень і дефіциту поточного рахунку платіжних балансів. Незважаючи на ситуацію минулих років, зменшення інвестування в Європу, прямі іноземні інвестиції в Центральну і Східну Європу досягли приблизно 29 млрд. дол. США. Але потенціал цих країн до залучення ПІ повністю не використаний – деякі країни не мають можливості залучити достатньо коштів внаслідок обрання невірних темпу розвитку своїх економік.

Лідерами в залученні прямих іноземних інвестицій є такі країни, як Угорщина, Чехія і Польща. Припливу іноземного сектора у ці країни сприяють сприятливі інвестиційні рейтинги великих міжнародних агентств, що показують економічну і політичну стабільність країн, що, в свою чергу, покращує сприятливість інвестиційного клімату цих країн.

Можна побачити чітку залежність між темпами економічного зростання та надходженням прямих іноземних інвестицій у країну. Проте це надходження не є однозначним. З однієї сторони, за допомогою іноземних інвестицій прискорюється економічне зростання країни шляхом залучення нових технологій, управлінського досвіду і, в кінцевому підсумку, виходом на світовий ринок. Але з іншої – іноземні інвестиції найчастіше направляють у країни, що вже досягли ринкової економіки і впевнено крокують шляхом економічного зростання.

Наприклад, економічне зростання Угорщини в кінці XX – на початку XXI століття відбулося здебільшого за рахунок припливу прямих іноземних інвестицій. В Угорщині досягнута найбільш висока частка проникнення іноземного капіталу. На той час у промисловості 73% продажів і 46% зайнятих припадало саме на іноземні компанії. Частка іноземного капіталу й надалі зростала і вже наприкінці 90-х років Угорщина стояла поряд з Малайзією та Ірландією, що були країнами з найбільшим іноземним проникненням. Угорщина почала постачати на світовий ринок товари високо- і середньотехнологічних галузей. Завдяки цьому угорські виробники підвищили свою конкурентоспроможність на макрорівні, збільшили доходи від експорту й цим самим збільшили економічне зростання. Філії іноземних компаній підвищили конкурентоспроможність країни на макрорівні і сприяли поживленню інвестицій у промисловий сектор. Можна зробити висновок, що посилення позитивного впливу іноземного сектора на економіку зумовлене можливостями залучення прямих інвестицій в реальний сектор, в першу чергу у розвиток високотехнологічних виробництв, орієнтованих на експорт. Більш того, переорієнтувавши товарну структуру продукції, країни наближають її тим самим до стандартів ЄС.

Варто зазначити, що в більшості випадків за продуктивністю праці іноземні підприємства випереджають вітчизняні. Зумовлено це високою ефективністю нових підприємств, їх вузькою спеціалізацією, меншою кількістю управлінського та дослідницького персоналу. Все це підтверджує позитивний вплив іноземного сектора, але вже не на макрорівні.

Незважаючи на всі позитивні сторони впливу іноземних інвестицій на економіку приймаючої країни, звичайно, існують і негативні. Закордонні інвестиції є джерелом додаткових коштів для фінансування внутрішніх капіталовкладень. Розробляються чіткі схеми приховування прибутку і уникнення сплати податків. Більше того, іноземні інвестори завдяки своїм перевагам обходять стандартні митні податки, а всі приховані гроші, як правило, йдуть за рубіж.

Крім того, не всі інвестори направляють в приймаючу країну саме нову технологію і устаткування. Інвестовані технології, що вже втратили статус новітніх у своїй країні, не ведуть до поліпшення структури нагромадження і виробництва в приймаючій країні.

У наш час ТНК набувають статусу найактивніших іноземних інвесторів. ТНК послаблюють зв'язки з місцевими постачальниками через те, що вони ускладнюють своє виробництво. Виникають сфери, які регулюються з-за кордону і не пов'язані з національною економікою. А оскільки устаткування, комплектуючі і запасні частини надходять по внутрішньофірмових каналах з-за кордону, то і додатковий попит на робочу силу виникає не в країні оперування, а в країні базування материнської ТНК [3].

Прямі іноземні інвестиції у виробництво з орієнтацією на збут на внутрішньому ринку можуть привести до відтоку валюти, адже інвестори, які продають товари за національну валюту, змінять її на тверду валюту, щоб вивести за кордон. Отже, така ситуація призводить до відтоку валюти з країни [7].

Розглядаючи цю тему, не можна оминати увагою ситуацію в Україні.

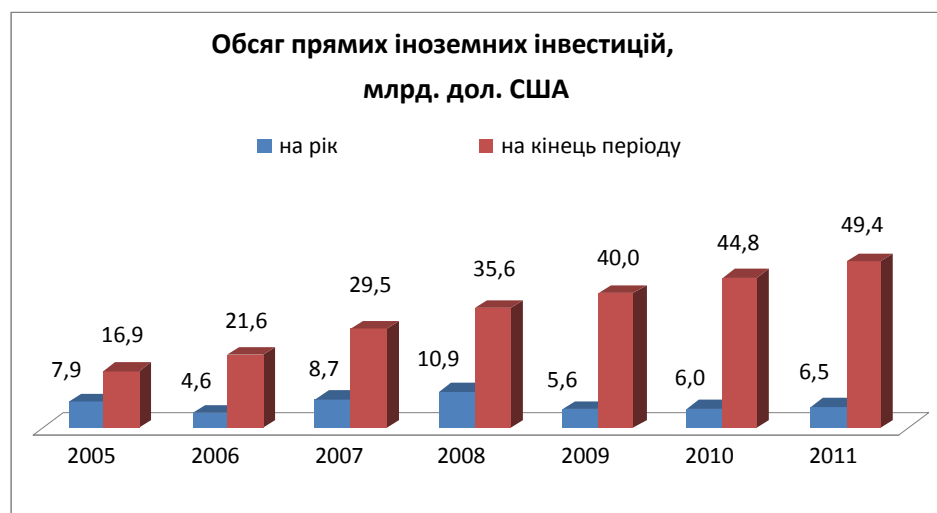

Рис.2. Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2005–2011 рр. [9]

За даними Держстату у 2011 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 6,5 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій. У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, утрат, курсової різниці тощо у 2011 році становив 4,4 млрд. дол. США. Станом на 01.01.2012 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в Україну, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці, становив 49,4 млрд. дол. США (рис. 2).

Участь іноземного сектора можна охарактеризувати таким чином: інвестиції спрямовуються у вже розвинені регіони і сфери економічної діяльності, зберігається відсталість зон, які знаходяться в тяжкому стані (рис. 3, рис. 4).

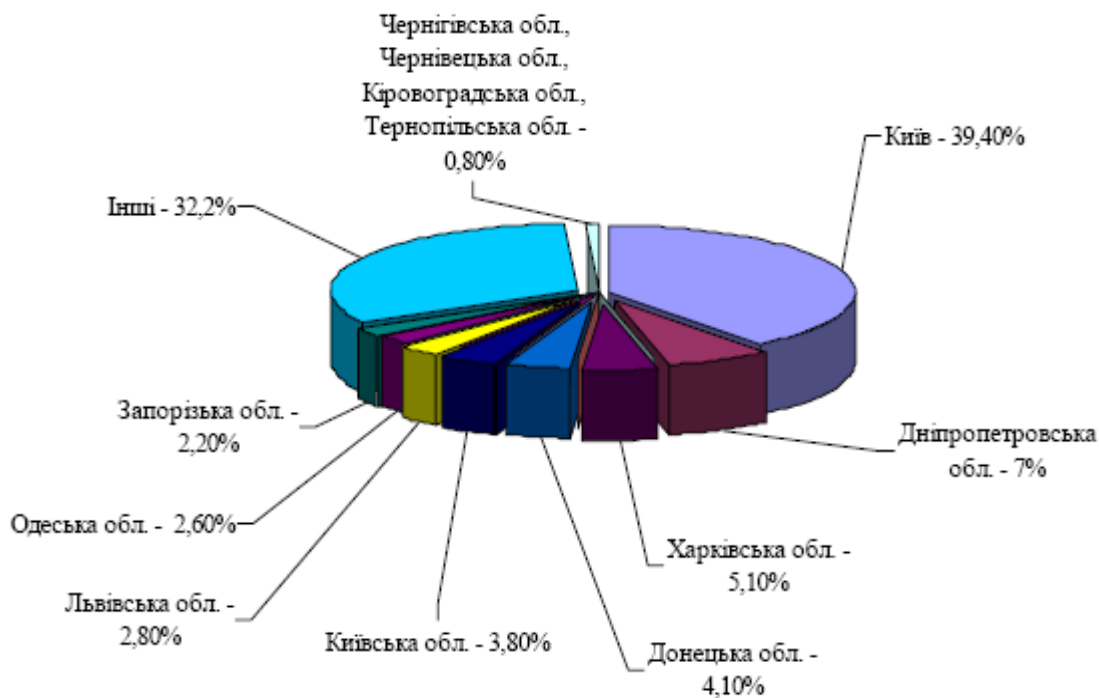

Рис.3. Участь іноземного сектора в економіці регіонів України [10]

Не дуже втішною є також галузева структура інвестицій.

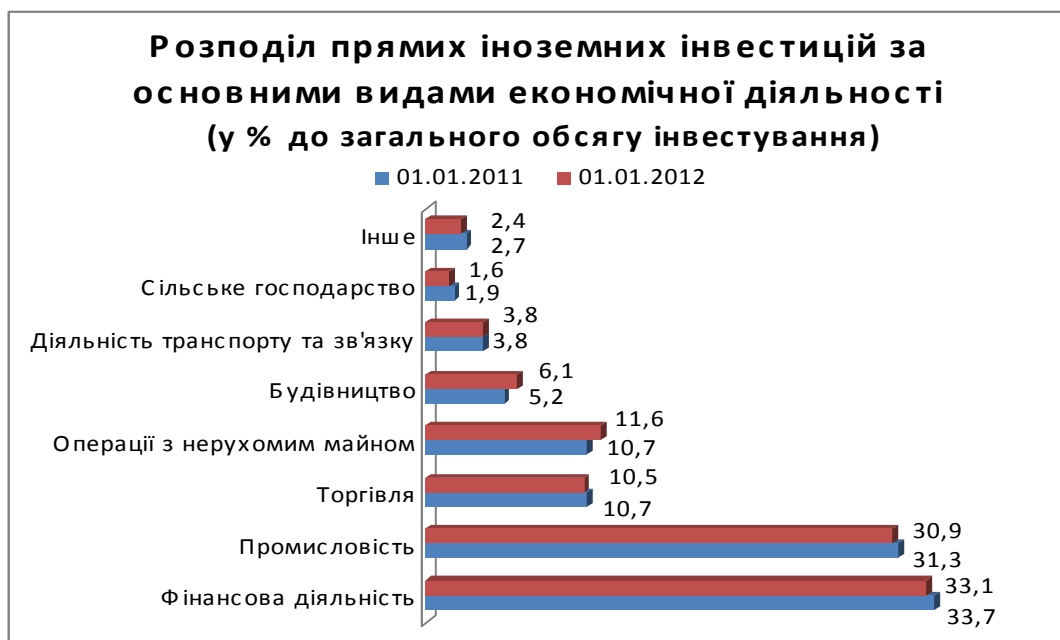

Рис.4. Динаміка розподіл прямих іноземних інвестицій (ПІІ) за галузями економіки [10]

З наведеного матеріалу видно, що іноземні інвестори зацікавлені найбільше у фінансовій діяльності та торгівлі. Ця картина не дуже відповідає експортній спеціалізації нашої країни.

Отже, проаналізувавши все вище зазначене, можна побачити, що існують як позитивні, так і негативні наслідки надходження іноземних інвестицій для приймаючої країни. Для повної точності аналізу з іноземним інвестуванням можна розглянути математичні методи оцінювання впливу іноземного сектора. Ці методи були розроблені вченими, але деякі з них не дають обґрунтованої відповіді, яка б чітко визначала залежність темпів зростання економіки приймаючої країни від іноземного сектора.

У першу чергу розглянемо модель Леонтьєва – диференціальну модель перерозподілу капіталу між країнами. Вона відтворює потоки капіталів між розвинутими країнами і країнами, що

розвиваються. Зв'язок між ними підтримується потоком інвестицій, які вивозяться з розвинутих країн. Щоб записати модель, В. Леонт'єв використовує два співвідношення: *принцип мультиплікатора*, що задається рівнянням $I(t) = sY(t)$, де Y – випуск (ВВП) у даній групі країн, I – обсяг інвестицій у розвинутих країнах, s – норма нагромадження (інвестування); *принцип акселератора*, що задається рівнянням $Y(t) = I(t)/b$, де b – коефіцієнт капіталоємності приросту або акселератор інвестицій. В. Леонт'єв, комбінуючи ці принципи, записує рівняння для величини ВВП:

$$Y^*(t) - (s^*/b^*)Y(t) - (h/b^*)Y(0)e^{(s/b)t} = 0$$

У загальному випадку, коли $s^*/b^* \neq s/b$, розв'язок рівняння має такий вигляд:

$$Y^*(t) = Y^*(0) - \frac{h(0)e^{(s^*/b^*)t}}{b^*(\frac{s}{b} - \frac{s^*}{b^*})} + \frac{h(0)e^{(\frac{s}{b})t}}{b^*(\frac{s}{b} - \frac{s^*}{b^*})}$$

Таким чином, ця модель описує залежність економічного зростання в країнах, які розвиваються, від темпів зростання в розвинутих країнах, а також від величини початкового капіталу, що вивозиться з них. Ця модель використовується практично, оскільки її параметри визначаються нескладно. Цю модель можна використовувати для одержання тимчасових показників ВВП для двох груп країн при різних параметрах і для оцінювання деяких параметрів, необхідних для досягнення заданого результату [6].

Відома модель Вельфенса-Джезінської, що базується на апараті виробничих функцій, економічне зростання приймаючої інвестиції країни дає таким чином:

$$Y(t) = [K(t) + H(t)]^\beta * L(t)^{(1-\beta)} e^{zt}$$

Де $Y(t)$ – випуск ВВП чи ВВП; $K(t)$ – основний капітал місцевого походження; $H(t)$ – основний капітал іноземного походження; $L(t)$ – чисельність зайнятих у національній економіці; z – темп НТП; β – статистично оцінюваний параметр.

Ця модель може слугувати для оцінювання впливу ПІІ на економічний розвиток конкретної країни.

Недоліком цієї моделі є те, що вона враховує основний капітал країни-реципієнта як суму внутрішнього капіталу і прямих іноземних інвестицій, що є неможливим через вибуття основних фондів; можливість подвійного обліку; недосконалим є і припущення про однакову ефективність вітчизняного та іноземного капіталу.

Моделі взаємодії місцевих і іноземних інвестицій (моделі типу «хижак–жертва»). Ще один напрям дослідження ролі ПІІ в посиленні динамічності розвитку національного господарства – побудова економетричних залежностей між показниками інвестиційної активності місцевих і іноземних фірм. Вони, як правило, впливають один на одного, причому, характер такого впливу для різних сторін різний.

Відобразити цей ефект можна, зокрема, за допомогою моделей типу «хижак-жертва».

Їх сутність полягає в тому, що іноземні і місцеві підприємства взаємодіють одне з одним, причому підприємства одного сектора можуть розширювати своє виробництво за рахунок підприємств іншого. Іноді взаємодія може впливати на розвиток економічної діяльності фірм таким чином, що вона буде прискорюватися, підвищуватися. В такому випадку темпи приросту сукупного випуску $(Y + Y^*)$ підпорядковані такому рівнянню:

$$\beta = a + m [c - a + (1 - m)(b + h)(Y + Y^*)],$$

де β – темп економічного зростання ВВП $(Y + Y^*)$;

m – частка виготовленого продукту на підприємствах з іноземним капіталом в сукупному обсязі виробництва $m = Y^*/(Y + Y^*)$.

Звідси одержимо рівняння, що показує вплив частки m на темпи економічного зростання приймаючої країни:

$$\beta F - \beta S = [c - a + (b + h)(Y + Y^*)(1 - 2mS)](mF - mS)$$

де βF і βS – початкове і кінцеве значення темпу економічного зростання відповідно;

mF і mS – початкове і кінцеве значення частки продукту підприємств з іноземним капіталом в сукупному обсязі виробництва.

Моделі типу «хижак–жертва» є привабливими, але можна вказати і на низку недоліків. Вони не враховують прямі і зворотні зв'язки в розвитку іноземного і національного секторів економіки, але при цьому пов'язані з досить тонким емпіричним аналізом щодо встановлення характеру таких зв'язків.

Розглянемо модифіковану модель мультиплікатора-акселератора.

Основою даної моделі є принципи мультиплікатора:

$$I = s$$

і акселератора:

$$\Delta Y = k,$$

де I – сумарні інвестиції в основний капітал (капіталовкладення) у році t ;

Y – виготовлений продукт (ВВП) у році t ;

s – середня схильність до інвестування (мультиплікатор);

k – прирістна капіталоємність виробництва (акселератор).

Комбінація принципів мультиплікатора й акселератора дає таке різницеве рівняння $E_{t+1} = (1 + sk)Y_t$, розв'язком якого є проста статична виробнича функція:

$$Y_t = Y_0(1 + sk)^t$$

Якщо β – темп приросту ВВП, то впливає очевидна рівність $\beta = sk$, що може бути записане в такий спосіб:

$$\beta = s[(1-m)b + mb^*],$$

де $m = 1^*/1$ частка прямих іноземних інвестицій (1^*), здійснюваних підприємствами за участю іноземного капіталу, у загальній масі капіталовкладень;

$b = \Delta X / (1 - 1^*)$ – акселератор інвестицій місцевого сектора;

$b^* = \Delta X^* / 1^*$ – акселератор інвестицій іноземного чи сектора акселератор ПІІ;

X – продукція, виготовлена місцевим сектором;

X^* – продукція, виготовлена іноземним сектором; $Y = X + X^*$.

Формула у явному вигляді фіксує залежність темпів економічного зростання (β) від інвестиційної активності в країні (s), частки інвестицій іноземного сектора (m) і віддачі від інвестицій у двох секторах (b і b^*). З неї виводиться остаточне рівняння, що показує вплив частки ПІІ на темпи економічного зростання в країні-реципієнті:

$$\beta_F - \beta_S = s(b^* - b)(m_F - m_S),$$

де параметри β_F , β_S , m_F , m_S несуть те ж значення навантаження початкових і кінцевих станів, що й у попередніх випадках.

При всій своїй простоті метод містить у собі ряд методичних небезпек. Визначимо деякі з них. По-перше, при обчисленні акселераторів необхідно мати досить повне інформаційне забезпечення. Так, доцільно мати дані не тільки про обсяг ПІІ в порівнянні із сукупним обсягом інвестицій у національній економіці, а й обсяги виготовленої продукції місцевим і іноземним секторами. Для вірного відображення цих обсягів у цінах порівняння необхідно дефлірувати початкові дані. Але зростання цін на продукцію може бути нерівномірним, тоді отримання відповідних індексів проблематично. Така ж ситуація може повторитися і з вартістю основного капіталу. Статистичний облік таких ефектів неможливий, а їх ігнорування призведе до суттєвих погрешностей. Взагалі, враховуючи недоліки цієї чи іншої моделі, зазначимо, що їх практичне застосування треба поєднувати з емпіричним і статистичним аналізом інвестиційних процесів.

Висновки. Отже, характер впливу іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта не може бути чітко окресленим, тому що може впливати на народне господарство приймаючої країни як позитивно, так і негативно.

Рекомендовані напрями покращення державної інвестиційної політики відносно іноземних інвестицій, що ввозяться до країни зводяться до такого. Для недопущення ввезення в країну застарілих та раніше вживаних технічних засобів та технологій, які будуть стримувати та гальмувати її розвиток, рекомендовано створити комісію, яка буде аналізувати та давати дозвіл на застосування технологій та устаткування. В випадку невідповідності таких технологій чи технічних засобів рекомендовано створити науковий парк технічних засобів та технологій на підтримку розвитку вітчизняної науки і для економії коштів від використання іноземної техніки. Також рекомендовано встановити рівень заробітної плати на підприємствах з іноземним капіталом на рівні заробітної плати в країнах-реципієнтах. З урахуванням витрат, пов'язаних з реалізацією запропонованих рекомендацій, країна-експортер буде продовжувати отримувати прибуток від капіталовкладення за рахунок використання дешевої ресурсної бази країни-реципієнта, кваліфікованого персоналу та дешевих технічних засобів, не витрачаючи коштів на ввезення цих засобів до країни-імпортера.

Тож важливим є звертання до математичного оцінювання впливу закордонного капіталу на економіку країни-реципієнта. Усі наведені в статті моделі дозволяють це зробити; однак усі вони ефективні для країн, що мають сталий економічний розвиток. В невизначеному та нестабільному

розвитку економіки України більш логічним було б визначення та застосування індивідуального підходу щодо аналізу, результати якого можна було б використовувати для розробки політики стосовно прямих іноземних інвестицій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Балацкий Е., Павличенко Р. Иностранный сектор в экономику России//Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 5. – С. 44–54.
2. Беліма М. Регіональний розвиток України та прямі іноземні інвестиції// Економіка, Фінанси, Право. – 2002. – № 12. – С. 29–32.
3. Белоус Т. Прямые иностранные инвестиции в России: плюсы и минусы// Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 9. – С. 60–66.
4. Борщевський В. В. Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку// Фінанси України. – 2003. – № 10. – С. 108–109.
5. Гереженко І.М., Потапова Н.А. Вінницький національний аграрний університет, Україна. – Теоретичні засади моделювання інвестиційних процесів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
6. Дірко А.А. Вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток країн реципієнта//Научные труды ДонНТУ. Серия экономическая. – 2004. – Вып 87. – С.186–194.
7. Фомін С. С. Чи потрібні нам іноземні інвестиції?// Політика і час. – 2001. – № 3. – С. 26–29.
8. Шакина А. Прямые иностранные инвестиции в странах Восточной Европы// Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №2. – С. 48–51.
9. The 2012 International Property Rights Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internationalpropertyrightsindex.org>
10. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Прохорова М.Э., Богданенко О.О. Методы и оценка влияния иностранного сектора на экономическое развитие государства / Институт международных отношений Национального авиационного университета

Статья посвящена проблеме привлечения иностранных инвестиций в принимающее государство, а также выяснению и обоснованию методов оценки влияния иностранного сектора на экономику этой страны.

Ключевые слова: *инвестиции, иностранный капитал, страна-реципиент, прямые иностранные инвестиции.*

Prohorova M., Bogdanenko O. Methods and estimation of influence of foreign sector on economic development of the state. / Institute of International Relations National Aviation University

Nowadays a question about economic development of countries, which attracts attention of both scientists and common public, appears very brightly. The great interest paid exactly to the question about the economic growth. Investment activity stimulates progress of any economy. That is why countries cannot lose foreign investment sources which help them to increase the rates of the economic growth. The most important question deals the consequences of presence of foreign sector in the host country economy. It predetermines the importance of the article. The article defines positive and negative influence of the foreign sector for the economy of country-recipient, offers the analysis of the influence of foreign sector based on examples of some countries and examines approaches of estimation of foreign sector's influence on economic development of the country-recipient. While writing the article the author has come to the conclusion that character of foreign investments influence on the economy of recipient-country cannot be sharp-edged, because they can influence the national economy of the host country both positively and negatively. On the one hand, because of foreign investments the economic growth of the country is accelerated by bringing in new technologies, managerial experience, and eventually the country enters the world market. But on the other hand, in most cases all foreign money are invested into the countries which have already developed a market economy and confidently step by the economy growth. Therefore the article recommends directions of improvement of public investment policy concerning foreign investments into the country. Furthermore the mathematical estimation of influence of foreign capital on the economy of country-recipient is very important. All the models mentioned above allow to define it; however, all of them are capable of working and being effective only for the countries which have sustainable economic development. In the conditions of transformation period for the economy of Ukraine it will be more logical to determine and apply individual approach towards analysis, the results of which can be used to develop the policy concerning direct investments.

Key words: *investments, foreign capital, recipient country, foreign direct investments*